

ЧАЙЫННАЛЧАК ТИИЛЕЛГЕНИН ХУНУ-БИЛЕ!

БҮГҮ ЧУРТТАРЫН ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР!

1925 ЧЫЛА УНДЭЛЛЭТТИНГЕС.

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1967 ч.
МАЙ
9
ВТОРНИК
№ 108 (6745)
Өртээ 2 көп.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясының Төп Комитетинин Политбюрозу Европаның коммунисттик болгаш амылчын партияларының Европаның айыл чок чорунуң айтырыгының талазы-биле Карловы Вары конференциясына Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясының төлөөлери өткөдүн чугалааны көргөн болгаш конференцияның хүлээп алган документтерин бүрүнү-биле чуудат деп санаан.

СЭКП ТН конференцияның болгаш оң хүлээп алганы «Европага тайың болгаш айыл чок чорук дээш» Медегелениң улуг ужуру-дузанын үнелеп көрүп турар, ол Медегелеге Европада амыг уениң байдалын бүгү делегейде байдал-биле сырый харылаалыг кылдыр анализтеп кирген болгаш бымың тайың дээш демиселдин делгерей програмказын айткан. Европа дилка айыл чок чорунуң идегелди системаны тургузары дээрге амыг уениң эң чуула сорулгаларының бирээзи-дир, ыңчангаш ону шиттирлээри делегейиң чора дайынны болдурбаанын херээңге улуг салышкын болуп ийик.

Европа чурттарының коммунисттери чаз чуула инициативаны саналдап киригеш, улустарның үндэсин эрге-ажыктарын камгалаарыга боттарының шиттирлини киргүсүн болгаш дилка делгерей база тайыңга ынакшылыг бүгү күштерин нады амылчынга кыйгырган. Конференцияның Медегеленинде демдегелени-биле алырга, Европаның напталыг чурттарында амылчын агынын агынын чарыдарышыкынын амыл эртери, коммунисттерин, социалисттерин, профзаилдеринин база амылчы чоннарын аны-бүрү бөлүктөрүн төлөөлөр өске-даа организацияларның хөдөлүшкүниң чыгыс эки Европаның айыл чок чорук дээш демиселдин чедишкенин оңа ужуру-дузалыг болуп турар.

Карловы Вары конференциясы пролетары интернационализмниң идеяларына Европаның марксист-ленинчи партияларының шыңчызынын, тайыңын, демократиянын, национал хамаарышпас чорунуң болгаш социализмниң херээ дээш, империализмниң агрессивни болгаш реаксылыг политиказына уду демиселге амыг уениң револютуг күштерин бымылгыларын оларның чүтүлдүүнү чаз херечки болган. Ол бүгү конференцияның хүлээп алган документтеринде, амы-дуңа партияларның төлөөлөрлеринин саналдарында, Вьетнама америк агрессияга болгаш Грецияда шериг эргилдизинге уду угландырган медегелдерге илереттиген.

Карловы Варыга конференциясы — социалисттик чурттарда ниитилелге күрүне уду тургалыг боттандырып турар-даа база капиталисттик чурттарда амылчын агынын херээ дээш демиселди чорудуп турар-даа Европаның коммунисттик партияларының төгүдө баштайгы умурамышыны болурун СЭКП-ниң төлөөлөрүн өткөдүн чугалааны көрүп турар үзүндө өнөк болгон. Конференцияның чедишкени марксист-ленинчи партияларның нады хөдөлүшкүниң амылчын эргежи чугулазынын, коммунисттик шимчээшкенин чыгыс эки шугуун амылдап кылырына, оң сырый изаттымышынын бымылгыларын коллективтик умурамышынын нады болгаш чөвүлел хураалдарының амылчынны база бир балдыкташынын болгаш.

СЭКП ТН-ның Политбюрозу Карловы Вары конференциясына СЭКП-ниң төлөөлөрүн амыл-чорудулганы чуудат деп санаан болгаш конференцияның документтерин калбаа-биле пропагандалаар база оларда би-ниттинген сүмелери амылчылга боттандыры-биле бүгү-ле эргежи чуула хемчеглери алырын СЭКП ТН-ның Секретариатына болгаш чо-гуур организацияларга дааскан.

ССРЭ-ниң камгалал министри байыр чедирген

Совет улус болгаш бүгү деп-шилгелги кижилер төрөлгөн Тин-лелгени байырлаан демде-леп турар. Фашисттик Гер-манияны делегейниң ийги дай-нын өскүдүп үндүргөш, чыла шаптырткан болгаш чугаа чок-ка дүжүп берген үзүндө бээр чээрби ийи чыл эрткен деп, камгалал министри, Совет Эви-лелиниң Маршалы А. Греко-вун дужаалында чугалап ту-рар. Совет улус болгаш оон эрес-маадырлыг Чепсектик Күш-тери эрткен дайынны кол-аар үүргезин бодунун экинги чүктөп эрттирип, фашисттик эжелекчилерин чыла шава-рынга шиттирлиг рольду ой-

наан. Бистик удузвустун фронтуга болгаш тылга кыл-ган чижелээр чүве чок эрес-мадырлыг чорук мөңгөдө чурт-таар. Ада-чурттуң Улуг дайыны-га ССРЭ-нин Чепсектик Күш-теринин тийлелгени Улуг Ок-тябрьдан төртүтүнгөн совет тургузугун тийлестирбес амы-дыралчы күжүнүн чайынна-чак херечки. Коммунисттик партиянын ханы мерген уду-рутулганын түнели болган дээрин дужаалда демдегел-деп турар.

ССРЭ-ниң камгалал минис-три Тинлелгени байырла-ы-

биле холбаштыр Совет Чепсе-ктик Күштеринин бодунун со-ста-ынга. Ада-чурттуң Улуг дай-нын бүгү киржикчилерине байыр чедирген.

Фашисттик Германияны аш-кап Тинлелгенин хунүндө бээр 22 чыл болган оюн демдегел-эри-биле бөгүн, май 9-та бистик Төрэзи чуртувустун найысыла-лы—маадыр хоорай Москвага, эвилелдешкен республикалар-нын найысалдарына, маа-дыр хоорайларга, а ол ышкаш Мурманскиге, Свердловскиге, Новосибирскиге, Хабаровскиге, Владивостокка салоттаар.

(СЭТА).

Шынчы өднүктөр, идегелдик эвилелчилер

Эштер Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин ГДР-ниң удуртукчулары эштер Вальтер Ульбрихт, Вилли Штоф, Йоганнес Дикман, Эрх Корренс оларга телеграмма чорудуп, гитлержи фашизмден не-мек улустуң хосталганын чээрби ийи чыл өк-биле холбаштыр оларга болгаш Герман Демократтыг Рес-публиканың бүгү ажыгы чоннарына чүктөп хан-ызылдан байыр чедирген.

Социалисттик ниятсизди улам ынай тургузарына мурнудалгы ышкаш, моон соңгаар-да Совет Эвиле-линиң чурту-биле шынчы өднүктү болгаш идегелдик эвилелчилер болуу дээринге ГДР-ниң ажыгы чонна-ры бүтүрөп болурлар.

Эштер Вальтер Ульбрихт, Вилли Штоф, Йоганнес

Дикман, Эрх Корренс эштер Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин оларга телеграмма чору-дуп, фашисттик агрессорлар ашкан төөгүлүг тинлел-гени болгаш гитлержи араатаның чоруктап не-мек улустуң хосталганын 22 чыл өк-биле холбаштыр. Совет Эвилелиниң улустарына болгаш алдарыг Со-вет Армияның бүгү шериг албаныгарына акы-дуңманың байыры Герман Демократтыг Респу-бликаның чонунун болгаш боттарының өмүзүнден чед-рип база амыр меңдизин айтырган.

ГДР биле ССРЭ-ниң арасында туруп турар акы-дуң-ма сырый харылаалар чыл келген туду-на бымы-гы, улам-на үр-түндөш болуп бар чорук дээрин телеграммага демдегел турар.

(СЭТА).

Совет-куба кады ажилдажылганын протоколунга ат салган

Апрель 17-ден май 7-ге чедир Москвага совет-куба чугалажышынар болуп эрткен. 1965 чылдың сен-тябрь 6-ла Кубаның чигир улестурунун бугурулу-гу эл тургузуп, дерип чепселээр дээн совет-куба дугу-ружуганы уду тургалы болдурбушан, Куба респу-бликаның чигир улестурунун бугурулу-гу дерип чепсе-лээрин ийги үе-чазамчы кирерин дугайында болгаш Куба чазакка дериг-херекселдер өртөөнү үр хуусаалыг чөвүлел бөрийн талалар дугуру-п, кады ажилдажылганын протоколунга ат салганыр.

Протоколга ат салып турар үедө Куба республиканың ССРЭ-де экинчи Барлоо Оливарес Санчес киришкен. Чу-гаалажылгалар сеткил-сагыштын ханымыдан чымы-биле болгаш бот-боттары ханы билчир чорукка эр-кен. Дугуруж чугалажышынын түнелинде Куба тө-лөөлөрүн удуртукчу, чигир улестурунун министри Орландо Борреро Диас дугуружуганын улуг чедишкенин доозулганына өөрүшкүтүн илереткен.

(СЭТА).

Хүнүнү чыгыт херелден Хүлүмүрөп, чечек өңөр тырттып көлпөр Чөр-даа эвес, Хүрөш болгаш тулуш-биле Хүн-дүң чокка амы биле өлүм солуң, Төгүт көрбөс берге, дошкун Төгүттен хан оруу-биле холдар доңуп, Дидим чүрөк, күштү күзөл Дириглерин одуруу бооп, мөңгө ат ап, Тинлелгени оруу ыдым! Төгүтү чылдар хемчөөп, Төрө херээс угаан болгаш холдар хемчөөп, Балаттымыс ийи баскап, Барган-чикте, тымын берген, бодунун-даа, Шымтыг, кургаг черлеринде Шынганын — сөөгүн салган маадырларын ада-чулу Ада-не, төрөдөргө Армы-назым билдинтир, бол, окка алышп.

Өлүм билбес түрү тырттым, Өршөк билбес килең доңуп, өкөөз неген, Өлүктүзө сүртөгүт бооп,

Т И И Л Е Л Г Е

Өрт болгаш хоран тыным, чүткүп-мөөрөп, чайымын төпсөп, Демиселдин хөрүүн басып, Дээди тымын кызылжык — чонун күжү мөөнөй тудуң, Туттурган хун калгезин Турбас, келбес, катал шурап албас кылдыр шарбий шаанкап — Тинлелгени оруу ыдым! Төгүтү чылдар хемчөөп, Төрө херээс угаан болгаш холдар хемчөөп, Балаттымыс ийи баскап, Барган-чикте, тымын берген, бодунун-даа, Шымтыг, кургаг черлеринде Шынганын — сөөгүн салган маадырларын ада-чулу Ада-не, төрөдөргө Армы-назым билдинтир, бол, окка алышп.

Билдинмес бооп арткан-даа бол, Билдинмес дайыгы тураскаал бооп түрү келген — Тинлелгени алдары ол! Ада-чурттуң шырамында Ажыг-шугуң, ногаарлар демдектери читпөө-даа бол, Ажыгы чок, колхозчу чон Ажыл-биле чуртун чаартып, денешки дег күш чок кылдыр Делегейин адаарткан, Дээди шын дээш, тайың болгаш хосталга дээш, кеңиң-чол дээш Демиселди углап-баштап, Өтмөс одун кысып алган хүвче ужу, Өскөлөргө шолбан болуп, Өндүр Ленин адм болган Тинлелгени базымы ол! О. СУВАКШИТ.

ӨЛҮМ ЧОК МААДЫРЛЫГ ЧОРУК

Совет эрге-чагырганың 50 чыла-рында эртип келген тийлелгелг ордуларынын иштинде Ада-чурттуң Улуг дайынын уени бир кол чери эзелет турар. Төгүдө денээр чүве чок кады-дошкун дайын дөрт чыл дургузунда түргүчүлөөн. В. И. Ленинниң өдүм чок идеяларын со-рук кирген совет чон Коммунист партияның удуртулганы-биле чайы-нанчак тийлелгени чеди алган. Со-вет кижилер кады-берге ордуларын эртип чораш, ол тийлелгеге келген. Ленинградты, Одессаны, Севасто-польду, Киевти, Москваны, Стали-градты болгаш ыдыктыг Төрэзи чурттуң өскө-лаа хоорай, суурларын дайындан камгалаар дээш бистик совет шерикис денээр чүве чок шыдамчы, маадырлыг чорун көргүс-кен. Совет Чепсектик Күштеринин улуг дайынын сөөгү чылдарында беши-кылган чагай херээ бүгү делегейге калбаа-биле билдинтир. Совет дайы-чылар боттарынын интернационал-чы хүлээгенин күөстөтүшпаш, фа-шизмдин дараалын дугур октаары-га хөй-хөй чурттарга акы-дуңманын дузалачынын көргүскен. Фашисттик эжелекчилерин чыла шава-рынга кайтамчык улуг салышкынын кир-гени дээш, делегейин бүгү кижилери совет чоңа кызыгаар чок өөрүшкү-зүн илередип турарлар. Совет чоң-уру маадырлыг тийлелгенин улуг ужуру-дузанын куудулар дээш импе-риалдистер ам хол-мөгени тардып турар. Иччалык-лаа шымың херекти көргүскен факт вожан-лаа — балалык типтес. Совет-герман фронтуга дайынны барык чымынын иштинде 153-тез 200 чурт санын немек дил-аалар туруп турар. Иччаларга ол

үениң иштинде анган-америк тала-зының фронтуга чүгө 2-ден 19 санын гитлержи дивизиялар тур-ганын айтырга билдинтир. Гитлер-жилерин чидирин хөй болуп кел-ген. Совет дайынчылар немертиңи 500, а оларның дузалачыларының 100 ажыг дивизияларын чыла ша-ккан болгаш туду алган. Совет ки-жилер боттарынын шыдамын, дидим чорук-биле өскө чурттарын чона-рын фашизм-биле демиселге хөй-аыт кийрип турган. Польшанын, Чехо-словакиянын шериг хаттыжымын-кыныры нияти дайынга уду шу-дургу демиселди бистик дайынчыла-рыныс-биле кады чорудуп турганыр. Югославияның хосталгалыг шерик база фашизмге уду демиселди чору-дуп келген. Болгариянын, Румы-ниянын, Венгриянын чоннары гит-леризмин чыла шава-рынга боттуг салышкынын база-ла кийригенер. Фашизм-биле сегиржи алыш-кына тийлелгени чеди аларынын үндэсин тылга калганын, бы-жыгы турган. Ажычыннарын, колхозчуларын, артедженерин, кызык күш-ажылы тийлелгени-шапкынчыдыл келген. Чурттуң ажыл-ишчилери Совет Чепсектик Күштерге дайынны дөрт чымын иштинде артиллериянын аны-бүрү херилеринин 490 муң хире боо-чөп-сөө, 137 муң чыгыс самолёттарын, 100 муң ажыг танкыларын болгаш боду чорур артиллерия деригеле-рин берген. Дайычы техниканы үн-дүренин хемчээлинин талазы-биле фашисттик Германияны ССРЭ ашкан. Көзүнүн ажыл-ишчилери дайын-ның кады-берге чылдарында хөй кылдыр пүт тарааны күрүнеге бер-ген. Ол болза ажычын агынын, колхозчу тараачынын, совет

чыла шава-рынын шиттирлиг уени болуп 1944 чылдын январь айың хүнүнде Тываның эки-турачы алыгы шериг отрядынын 20 ажыг дайынчылары Коммунисттик партия-нын хуралына кирген. Оларнын арасында Оюн Тонгуй-оол, Салчак Баир, Биче-оол Монгуш дээш өскө-түр дээш 5 миллион ажыг дайынчылар орденер-биле, 7,5 мил-лион кижиле медальдар-биле шаңнат-кан. Совет Эвилелиниң Маадыры деп дээди атты 11.500 дайынчы алган. Бистик чуртувустун 100 ажыг на-пталынын болгаш улустарының төлөөлери маадырларын арасында кирген. Тыва чоңуң огу Хомушку Чүргүй-оол оларны санында база кирген. Коммунисттер алдарыг Ленин-чи партиясы фашизм-биле демисел-ге чоңуң организацияны болгаш баштыкчымы болган. Совет чоңуң пайырага калган күчү-күжү дайынын чыла шава-рыне Комму-нисттик партия угаан. Чоңуң 5 миллион ажыг эки оолдар, кыста-ры Коммунисттик партияны хурал-генин дайынын чылдарында кир-ген. Партиянын хуралына кире-рин күзөөнерин билдирешкенине фронтуга бергездешкенин үе-зинде улам көүдөп турган. Ол бол-за Коммунисттик партияны доңдур-гачуңуң сырый каттыжызынын, оларны политиктик угаан-медерели-ни өскөнини, патриоттуг чоруну-нун, марксизм-ленинизмниң идеала-рыга берингенин терчиан болуп, Партияга хурап алышкылар не-мекшенинден фронтуга партия ор-ганчылары 1941 чылдын ийги чартында 23,9, а 1942 чылдын бирги чартында 44,8 хуу угаткан. Лушко-Ревельс бөдүлгөжисини

тин чуртувустун мурнуга төөгүнү салган харысаалга совет чон ал-дарымы-биле күөсүдөн турарын бис-тин эргеш 50 чыламыс шында-лып турар. Экономиканы, культу-раны, артеми хөдүргөдери, дашты-кы халдаашкындан камгалаар ар-ганы бымылгылар бистик чуртувус-туң чедишкени улуг. Бистик чуртувуста чүгө чангыс минута иштинде 180 ажыг тонна электр энергия, 70 тонна минерал-дык чөмүшүлдүгө, муң хире ажеш илдертер кылдынып турар. 2 миллион хире тракторлар колхоз, совхозтар-нын ховулары чарып турар. Чүр-түтүлгө шөдүн тулар талазы-биле чан-гыс-лаа чүр бистик-биле денешмес. Чүгө эркен чылы бөши 1 мил-лион 878 муң чактира ажылгага кирген, а колхозтарда 370 муң чурт-талга балчыны тунтуган. Тыва-нын ажыгы чоңу Совет эрге-чагыр-ганын 50 чымыне база-ла куш-ажычын белектик хере басып ораб. Беш чымын бирги чымында нияти продукция бугурунун планын рес-публика 104,5 хуу күөстөгөн. Социалисттик Төрөң чурттуң кам-галын быжыдар, Чепсектик Күштерин улам ынай сайырадыр дугайында бистик Коммунисттик партиямыс кел-жан-даа утайн турар. Совет Чеп-сектик Күштеринин сайыралынын ам бир онагай чүдү болза чаз хө-вириниң ракета шериниң тургусту-нуп быжыкканы болуп. Оң-биле ка-ды ракета-биле чепселенген, сүт азынын күштүгү флоту база чыккал-чы кирген. Империалисттик агрес-сорларын дайымын планын сый ша-вар улуг күш ол. Кургаг чер кыры-нын шерин база чаартыган. Олар-нын эдилегени кайтамчык күчүдү

чаз техника туруп турар. Агаардан халдаашкыга уду шериг келектери дайынын ханды-даа самолёттар-дын база ракеталарын бугурулди-биле ойтур шаап тыдар. Шериниң ужу чүдү көңүт дүргөн ужу арпаган. Совет күрүенин 50 чымына ту-куштур алган социалисттик хулаа-гени совет дайынчылар чедишкенин күөсүдөп турарлар. Тывадан барган хөй-хөй оолдар дайыны болгаш по-литиктик белектик эрес-шалычы болган дээш, командадал чериңи макталын алган. Кызыл чурттуг Се-режда Чорба, Игорь Завьялов, Оюн Хулар-оол, Михаил Васев, Владимир Возжеников, Тес-Хем чурттуг Вла-димир Зеровой, Чалдым Кадыр-оол, Сергей Даржик, Бий-Хем чурттуг Кирилл Торбак, Валерий Горбунов, Иван Күчүрмей, Барың-Хемчи чурттуг Хертек Борма, Сарылар Та-раш-оол, Михаил Биче-оол дээш өскө-лөрдө оларнын арасында кирген. Армиянын болгаш флотун дайы-нычылары оларга онаган бедик хары-салганы алдарымы-биле күөсүдери-ге бугурелди. Совет Чепсектик Күш-тер социализмин база коммуниз-мди улуг чаалап алышкынын кам-галаарынын патриоттуг болгаш ин-тернационалчу хулаагенин ханды-даа үеде куөсүдериңге белең дээрин бистик чоңуусу болуп. С. ДУПЛЯКИН, Тыва АССР-ниң шериг комиссариатының политкалды-ниң начальниги.

(СЭТА).

„Ады билдинмес солдаттың хөөр“ тураскаалын ажиткан

МОСКВА. Май 8-те Найысала-дың Александровскы паргына совет кини бурузунуң чүрээңе чок тураскаалдың байырламы амылчынны болган. „Ады билдинмес солдаттың мөчү-зүн оруншуктан черниң кырында бора өңүт дашты салган шөлүгөш Кремльдин хананы дугаар шөйүп чоруткан. Ол болза тураскаал ком-плексиниң кол неэз. Ханьында кызыл гранит плиталардан кылган аажок улуг хөөр нырың турас-каалы. Оруунда, кара мраморда, хулардан кылган аажок улуг сыдыс, оң ортуунда — үт. Тийлелге байыр-лаалынын бугурунунда ол үт алдарың оон мөңгөдө надалаары-биле хү-лөдүп алган. Ады билдинмес солдаттың турас-каалының амылчынның найы-сылдык амылчы чоннары-биле ка-ды эштер Л. И. Брежнев, Г. И. Воро-нов, А. П. Кирилленко, М. Т. Масуров, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Сулов, А. Н. Шелопин, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Усти-нов, Ю. В. Андропов, И. В. Капито-нов, Ф. Д. Куланов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев чедип келген. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели-ниң Даргазының оралачылары Н. К. Байбанов, В. З. Дымшиц, В. А. Ни-риллин, М. А. Лесенко, В. Н. Новиков, И. Т. Новиков, Л. В. Смирнов, партия-ның хоочун амылчынчылары А. И. Микоян биле Н. М. Шверник база ажаа турган. (СЭТА).

АЛДАРЛЫГ ТИИЛЭЛГЕ

Армия генералы М. И. КАЗАКОВ,
ССРЭ-нин Чепсектиг Күштеринин Кол штавынын
начальнигини бирги оралкачызы—Варшава
Керээниги киржикчилери күрүнелерини
Каттышкан Чепсектиг Күштеринин штавынын
начальниги

Коммунисттик партиянын удуртуу-газы-биле эрткин демиселдин бол-гаш тилектеринин чуртуктуу чы-чуурун, социализмдин болгаш коммунизмдин тилектеринин чур-туктуу боттадырлыг маадрыг чур-туктарынын совет кижилер чурга-ланымшын-биле чуртуктуу турар. Мы-дыг оум чок маадрыг чуртуктары-нын бирээзи болза Ада-чурттуу Улуг дайында бистиң бугу деле-гейге төгүдү тилектеви болган.

Гитлержи Германия чылча шап-тырган болгаш тилектерин үдөн бээр мугур 22 чыл эркен. Совет Эвилели, антигитлержи эвилелдин чурттарынын удуствары, бугу деле-гейнин демиселдин кижиг төрөлге-тени улуг тилектеви байлаан турган. Чайлап чок болур ужурулу турган чүве 1945 чылдын майын чылга хүнеринде боттанган. Совет уду-су болган оң армияны немес-фашисттик эжелекчилерин чылча ша-вар, мычанга Европанын кула-дыртыг удустварына хостагыны бээр дээринге дайындап өң-ө бер-ге үезинде ботту бугу бербир-ээде милдон-милдон амылаш-чоннар бугури база илгерти тур-ган болгай. Совет Эвилели, оң Чеп-сектиг Күштери оң илгерти ала-дарымы-биле күсеткен.

«Оң дайы аар-берге болган хан төгүшкүнүг болган, оң дайыма негеттинген карама-когаралдар хем-чактыме улуг болган. Ылчала-жок Октябрь революциясында тур-густунган совет интеллигент болган күрүнү тургузуу өң-ө кадыг-дош-кун шыгадалаары шылдан үнгөн. Импералисттик реакцияны өң-ө ка-дычалыг күштерин, демиселдин ала-дарымын—гитлержи фашизмни чыл-ча шапкан социалисттик күрүненин тилектерине күчү-шылдын кор-гускен» деп, Октябрь революцияны 50 чыл-дыга белгелег дайындап СЭКП ТК-нин доктаалында чугаалап тур-ар.

Дайынын суретинг чылдарынын болушуктарынын, бистиң улустун кайгамчык маадрыг болгаш күш-ажылыг шыгалды совет кижилер-ини сатып-сөткөндүнө кажа-да-арып чыткес. Ада-чурттуу Улуг дайындагы тулушуктарынын шөлдеринге совет улустун көргүс-кен массалык маадрыг чорутуу, туруштук болган арас-длым чорутуу, тилектеге илдик чок чүткүлү кеээде сорук кижикчи үлгер-чи-жек болур.

Тилектерин байырлыг бистиң сатып-сөткөндүккө чүгө 1945 чыл-дын майын өрүштүкү хүнерин эвес, харын дайы эгезден үдөн бээр чонун чурттан өрттөгөн аяк-жак дүрүрөгүнүн үлгерин база сатылдырдык келер.

1941 чылдын июнь 22. Оң хун, восресенье эртенде дин чырып орда, фашисттик Германия бистиң Төрөн тургустуу оң бугу-биле ка-дап келген. Немес-фашисттик аяк-жорор Совет Эвилелинге аяк-жор-уугу күштеринг каадаан.

ССРЭ-же халдарынын ирак мур-унда-ла фашисттик Германия болу-шукту бугу экономикаын дайып бай-далычче таарыштыр шылдып ал-ган. Улестур продукцияны Совет Эвилелинге көөрдө 1,5 катан хойу-бугу турган барык бугу эжелек-тирген европейини күрүнелерини улестур Германиянын эргезини турган. Европада гитлержилерини тилектеги аяктыг стратегия бай-далы оларга халдырып берген. Олар бистиң чуртуусука удур бо-душук барык бугу чадап шерила, оң үеге чедир биче өзө дайымы дур-жуланы чедип алкан ухар чүдү-дү.

Көскү агитация кайдал?

Партийжи-политиктиг аяктыг бир кези көскү агитация амыд-ралды чырып, харын-даа келер сорудагыларын күштеринге чонун кийгирип турар ужурулу болгай. Партийжи агитациянын чилин бол-гаш эртенги шак мынзг турган дөм, партия организациалары өлчө удур кичээгейи салып турарын билди бис.

Илчала-даа Тес-Хем району «Ал-Эрик» колхозта партия органи-зация аяктыг бичаар тургузуу шыдаван. Партийжи-политиктиг аяктыг амыралда болушуктары-дан хожудан турар кылдар чорутуу турары оң угландырычтын ролун мыа куулаалып турар. Партия органи-зациянын секретары эш Салчак болган оң чонун кижигүнери байырлыг чылдыг чакым тар-ылгазынын үезинде агитас-масса-дыг аяктыг көчүгү кулу денелге тургусунар.

Агарын хову турлаанга тараажы-лар болган механизаторлар барган-дал бээр барык ийи негезе чедип турарлар, оң чени иштинде 428 га чөриг шыгын башырып алдырткан, 320 гектар чөриг чакып аяктыг чөриг чөриг болган 114 гектар чөриг кызыл-тасты чаккан болза-да, оң аяктыг чөриг хову бригаданын эш С. Селен-оолдун бот-биле чугаалаш-кан билди аар бооран тарва. Кай-да-лаа көчүлбей турар. Хову тур-лаанга хана солун болган оңа агит-хууду чагыс-даа катан үнмөн, релкологияны ам ча-ла-ла тургузар болар турар. Көргүзүп саныбарын чаа сөөртүп эклеткен болза-да, оңу ам-даа тургусунар.

1967 ч. Май 9.

ШЫН
2-ГИАРЫН

аң болган флюидун улуг күштер-ини казба-биле амылаар артык болган. Дайынын бугу-дүгөде Со-вет Эвилелинин кызыгарынын ча-мыга фашисттик Германиянын бол-гаш оң чалчаларынын диктеге дөр бурун чепсектеген бол-гаш өөрттинген 190 дивизияларын мониторини, сайгара тургузарын доскан турган.

Херетин халдаашкын-биле гит-лержилер бистери базарын күзөп, фашисттик эжелекчилерге удур өлү-гүг сөгиржип алымыкыга кирер ужу-руга таварышкан совет улус да-йынын баштайгы хүнеринде ко-чугу берге байдалга таварып берген. Кызыгар каваларынын округтары-нын шеригери дайынын эрткин күштерини ийишкын-биле аар-берге тулушуктарынын чорутуу, улуг чидрагтерге таварышышаа, аткаарлаар ужуруга таварып тур-ган.

Ы-сымыг көлөргө болган аяк-жор-дорлук хоорайлары болган сууларыны бистиң шеригериныс катган, чорутуу ужуруга таварып турду. Ылчалажок дедир эң көлөр бис, бистиң улустун төкөн ханы болган элөгөдө-турөгөдө дөм дай-ында оумугу согушуну бээр бис дээринге быгыт бугу-дүгөдө турган бис.

1941 чылдын күзүгө чедир фашистер чурттуу амыдалыч чугу-ла топериче шургу кирер, Москваын чоотуда чөригге чедип көлөр артык болган. Ылчала-да гитлержилер оңу ар өртек-үе-биле чедип алган. Аар-берге кама-дал тулушуктарына Совет Ар-мия чынык дайымын гитлержилер шылды үкөп. Уралга чедир ара дүшөс базы-биле чедир бээр деп эжелекчилеринг хулдери хул-биз болдурун.

Кадыг-дошкун тулушуктарынын чорутуушан, бистиң шеригериныс дайынын чилини үзүп, оң шил-диктисе керектиг чок кылдыган. Одессаны, Киевти болган Севас-топольду камгалап, Дрест шыво-анын камгалам совет дайымын-ларын чылдым чок туртушук болган дайымы мөргөндүн, төрөн чөриг базы бүрүзү амы-нын берин-даа турган, камгала-рына оларын белем чорутуу көр-гүсөн.

Дайынын өйүр шапкын органи-зация таразы-биле Совет Эвилели-нин Коммунисттик партияны кайгам-чык урар аяктыг кылган. Агрессор-лук ара доктадып төлдө, бугу-ле болдуруг дөм чүдөдери кылган, тылга аяктыг организациалары партияд бугу күрүнелерини салган. 1360 аяктыг улуг удуртуу бугу-дүгөдө болган 10 миллион аякты совет халдарынын чурттары-н оң таразычче көчүрүп чөриг дөм чөриг чөриг болган аякты бээр бис соруунамы оң шиттирелди. Бугу экономикаын дайып байдалыга таарышты тургустуушан, чаа улуг бу-дургаларын турарын партия дүр-гөп темпалар-биле организациалап. Дайы чылдарында чурттуу тыл-дын 3500 бугу-дүгөдө турган. Улус аякты-агымы дайып байдал-ычче шиттирелди, күчүгү шериг экономикаын тургузар—бистиң аяктыг агитацияны, нөлөкчү те-раакчыларын, интеллигенцияны алымын эрес-маадрыг

болуп кирген. Гитлержи Германия-га удур барык дөрт чыл үргүзү-лөн дүшкүрүлүг демисел совет шериглерини Берлинге шыгалдайды операцияны-биле доозууган. 1945 чылдын май 8-ге фашисттик Герма-ния чугаа чокка дүжүп берген.

Гитлержи Германияны чылча ша-варыга совет улус болган оң Чеп-сектиг Күштерини шиттирелди ролун дүгөдө чөгүм-на харын совет-герман фронт немес-фашисттик шеригле-рини болган Европада оларын эи-лелчи шериглерини хой кезин бо-дунче хаара туткан оң фант харын оңу бадтыкан турар. Гитлержи Гер-маниянын кол-кол чепсектиг күш-тери совет-герман фронтга чылча шаптырган болгай.

Алардын дайымын оңу эрткин чөкөсөлөк болган полша каты-жымкынар база кезектер нити дайыма удур совет дайымын-биле хол-холудан туттушуп алган тулушук. Югославияны Улустун шеригини халдаашкын оңу шапты-шан, совет шериглер дайы-нын күчүгү бөдүлөжикчи-лерин ийишкын чөгүгө чилини үкөп болган Дөдө Козь домады-ла чөриг куралдарынын аяктыг аяк-тал турган, 1941 чылдын декабрда улуг шавар халдаашкын шылдып, дайынын согужу бөдүлөжикчи-лерини чылча бершкен.

Оң үдө аякты күчүгү турган гитлержи армия Москва чымыга ар аштырышкыга таварышкан. Немес-фашисттик армиянын тилек-терини дугайында хооун тоо-штырылганга чедирин келген.

Дайыны түр эжелектирген демисел-чөриг турган совет кижилер не-мес-фашисттик араатанарга улуг чепсектиг демисел чөриг турарда, Со-вет Армияга үлөк чөриг турарда, ду-ламчыны көргүсөн. Партизан отрядтарына, каттыжымшынна-рыга болган чыгып амыдалыг органи-зацияларга миллион аякты эрес-маадрыг демиселчилер хөдөлгөн турган.

Гитлержи Германияны чылча шапкан, Совет Эвилели болушук амыдалыч хулдөргө болган ил-терационалык хулдөргөни күсөт-тишан, оң соода милитаристиче Японияны өлүгүг согушуну тур-густуушан, 23 хүнерин дүрү-зүгү ССРЭ-нин Чепсектиг Күштери күшүгү Квантуу армиянын чылча шапкан, Сонгу-чөөн Кыдатты, Сонгу Керейин хостаан болган кыдаг улустуң база Чөөн болган Муруу-чөөн Азияны өскө-даа чурттары-н улустарынын импералисттик куладыгылардан боттарынын хоста-лып алыр дөм чедимшигине де-миселге таарыччалыг байдаларын тургускан. Моол Арат Республи-канын шеригери япон Квантуу ар-мияны чылча шапканы боттуг сал-ымкынын кирген.

Фашисттик Германияны, а оң есоода милитаристиче Японияны чыл-ча шапканы Чөриг политиктиг бол-ган сонма армия үдөшүн-биле өскө-көргөн. Совет Эвилелини күчүгү болган ат-алары билишкен дүрү-зүгү болган Азияны дык хой күрүнелери напталында адырал-ды, напталы-хосталыгы шим-чөкшөкчиги шапкын хөтүлдөдөниң оңу аяктыгынын, оң шимчөкшөкчи импералистиче колоннадыг сис-темазын боттарына, а оң соода оңу бурдулду дүжүргөн.

Дайы болза Совет Эвилелинге аяктыг улуг каражаны таварыштыр-ган. Бодунуң 20 миллион халдары-н оң дайыма чидирген. Муң-дук хоорайлар, заводтар, фабрика-лар болган суулар үрөгөн.

ЧОРОУН ЧОГУЗУН, ЧОЛААЧЫ

Тываны бугу чурт-биле тудуштурган Ус оңу дүн-хүн дивес машина-техника дамы болган. Машина дугу-йлары оң кырын чөс-демиржип кылаачыны чыдар кылдыр дүрүп казыткан. Буйба, Кулумыс, Араан дээш станцияларын аттары чүгүртүлөкчөп эрткилди. Оңу бугу Кызылдын II автомаыл-агынын чылаачы Иван Павлович Якушкин шыга, 25 чылда чылаачы-чылп келген хоочун чылаачылар беш салазы дег билдинди.

Иван Павловичин хой чыл узун оруунуң улуг нуруу болуп эртен. «Баштайгы базым колхозга эгез-дэн мен. Ычан автомашина эвес, а тракторга аяк-тал бердим. Чаа-ла 14-теп турган, техника башка-рып эгеледим. Оң ыдыг-ла белем эвес болгай. Дөрткү класстан ыңай өөренип арга чок болган кижин мен. Колхозка амылач холдар негеттинген турган өй чүве. Чылаачы болурун күзөп чөриг мен, дайы мээң оң күзө-лөгө шалтын каткан» деп, эш Якушкинниң чугаалап органын дыңдаан мен.

... Ада-чурттуу Улуг дайынын баштайгы чылы-нда-ла Иванови шериге келдиртин. Ша-ла-ычан, шериге ол болушук шыгады күзелени боттадырып, чылаачы болгон. Увазданга полн шолхозын доскаш, чылаачы найыралдыг коллентивче каттышкан.

Көдөргө та чөмөгө дээр амылап келген чүвези ийик, эрги-намыс автомашиналарын безин дайып шөлүчөп мөргөлистанан. Оларын дайымын машиналар кылып алырынга чүгө техниканы ыяк билири эвес, Төзөн чурту фашисттик халлаптан ыяп-ла камгалап алыр күзө-лүчүл, кызымканын чорук негеттинген. Фронтунуң кадыг-дошкун байдалына шыдаптар кылдыр септеп-се-лип чалгып, амылап кирипкен.

Чылы болган дуржулга эгез чылаачы, хой чыл-дарда кадыг-бергени көргөн, бемен-алданарыг өө-рүнүк дузазы эвес болза, баштайгы бергелерге-ле буда-лып каар турган ийи. Оң-биле кады дуржулга оңи тулушукун шөлдеринге чоруп тура улуг чымы, өө-рө-нип ужурулу турган. Оң дээрэ Ада-чурттуу Улуг дайы-нын төгүзүндө сурагыл—Юрскинин дээрэзге се-гиржип алышыкынар турган. Дерин төгеринден эрт-

чөру, фронтке чоруткан кижилер-ини станоктарга, колхоз шөлдеринге солан совет хөдөмшөрүнүң оол-дар, кыстарын бугулу маадрыг чөру болган.

Ада-чурттуу Улуг дайынын эң улуг тулушуктарынын бирээзи Москва чоотунга калбарган, оң дээр-ге делегейде баштайгы социалисттик күрүнениң найысылды дөм тулушук болган. Москва чоотунга тулушукун хөмчөлөниң, үргүзү-лөниң болган дүшкүрүлүгүнүң талазы-биле делегейниң ийги да-йымын эң улуг дөм болушуктары-нын бирээзи болган. Немес аг-шеригини халдаашкын оңу шапты-шан, совет шериглер дайы-нын күчүгү бөдүлөжикчи-лерин ийишкын чөгүгө чилини үкөп болган Дөдө Козь домады-ла чөриг куралдарынын аяктыг аяк-тал турган, 1941 чылдын декабрда улуг шавар халдаашкын шылдып, дайынын согужу бөдүлөжикчи-лерини чылча бершкен.

Оң үдө аякты күчүгү турган гитлержи армия Москва чымыга ар аштырышкыга таварышкан. Немес-фашисттик армиянын тилек-терини дугайында хооун тоо-штырылганга чедирин келген.

Дайыны түр эжелектирген демисел-чөриг турган совет кижилер не-мес-фашисттик араатанарга улуг чепсектиг демисел чөриг турарда, Со-вет Армияга үлөк чөриг турарда, ду-ламчыны көргүсөн. Партизан отрядтарына, каттыжымшынна-рыга болган чыгып амыдалыг органи-зацияларга миллион аякты эрес-маадрыг демиселчилер хөдөлгөн турган.

Ленинградтын улуг кургузайында өң-ө аар-берге блокадын байдал-дарында эртен 900 хүн камгалам совет кижилериниң хилегээр чүвө чок дайычы болган хамааты эрес-дидимини, туруштууну болган массалык маадрыгынын чырытма-чалык үлөгери болган, шап хал-даашкын операция оң түнелдиге немес-фашисттик шеригер чылча шаптырган.

Сталинград тулушуктарына бистиң армияныкы тилектеги чүвө-чө чылдарда куртарга. Болгада хоорайын камгалагыларын эленип дивес туруштуу болган маадры-мын көргүсөн. Немес-фашисттик шериглериниң 300 муң кижилер кү-чүгү бөдүлөжикчи бистиң шериглериниң бугу-дүгөдө, чок кылган, оң түнелдиге Ада-чурттуу Улуг дайымын чорутуушанга улус эргилде эгезден. Сталин-град тулушукуну фашисттик импер-ияны дамылыга чедир шилтикен.

1943 чылда Орел-Курск эстөзөгө совет шеригерини чырытмачалык тилектеги болган. Курск дөрбөзөгө немес-фашисттик шеригерини аш-тырылган соода бистиң Чеп-сектиг Күштериниң 1943—1945 чылдар-да бугу совет-герман фронтга үргүзүлгөн аяктыг улуг шавар хал-даашкын калбарган.

ССРЭ-нин демиселдин хостаарын доскаш, Совет Армия оң соода фашисттик эжелектен Чөөн болган Муруу-чөөн Европанын чурттары-н хостаан. Чугаа бодунуң Төзөн чур-туу камгалап алыр эвес, харын гер-ман фашизмни күчүгүндө хоста-лып алырда Европаның улустары-на база дузалар деп бодунга оонааттыгын улуг чагай хостагы хулдөргөни бистиң армиямы ал-дарымы-биле күсөткен.

Дөңөр дөм Украинаны оң та-лык эртинге тулушуктарынын, а оң мыпкан Белоруссия, Львов-Кан-дод, Ясси-Кишинев, Будапешт, Ви-еда-Одер дөң болган эск-даа стра-теттик операциялар шериг урар ага-зынын төгүзүгө алдын армивар

болуп кирген. Гитлержи Германия-га удур барык дөрт чыл үргүзү-лөн дүшкүрүлүг демисел совет шериглерини Берлинге шыгалдайды операцияны-биле доозууган. 1945 чылдын май 8-ге фашисттик Герма-ния чугаа чокка дүжүп берген.

Гитлержи Германияны чылча ша-варыга совет улус болган оң Чеп-сектиг Күштерини шиттирелди ролун дүгөдө чөгүм-на харын совет-герман фронт немес-фашисттик шеригле-рини болган Европада оларын эи-лелчи шериглерини хой кезин бо-дунче хаара туткан оң фант харын оңу бадтыкан турар. Гитлержи Гер-маниянын кол-кол чепсектиг күш-тери совет-герман фронтга чылча шаптырган болгай.

Алардын дайымын оңу эрткин чөкөсөлөк болган полша каты-жымкынар база кезектер нити дайыма удур совет дайымын-биле хол-холудан туттушуп алган тулушук. Югославияны Улустун шеригини халдаашкын оңу шапты-шан, совет шериглер дайы-нын күчүгү бөдүлөжикчи-лерини ийишкын чөгүгө чилини үкөп болган Дөдө Козь домады-ла чөриг куралдарынын аяктыг аяк-тал турган, 1941 чылдын декабрда улуг шавар халдаашкын шылдып, дайынын согужу бөдүлөжикчи-лерини чылча бершкен.

Оң үдө аякты күчүгү турган гитлержи армия Москва чымыга ар аштырышкыга таварышкан. Немес-фашисттик армиянын тилек-терини дугайында хооун тоо-штырылганга чедирин келген.

Дайыны түр эжелектирген демисел-чөриг турган совет кижилер не-мес-фашисттик араатанарга улуг чепсектиг демисел чөриг турарда, Со-вет Армияга үлөк чөриг турарда, ду-ламчыны көргүсөн. Партизан отрядтарына, каттыжымшынна-рыга болган чыгып амыдалыг органи-зацияларга миллион аякты эрес-маадрыг демиселчилер хөдөлгөн турган.

Гитлержи Германияны чылча шапкан, Совет Эвилели болушук амыдалыч хулдөргө болган ил-терационалык хулдөргөни күсөт-тишан, оң соода милитаристиче Японияны өлүгүг согушуну тур-густуушан, 23 хүнерин дүрү-зүгү ССРЭ-нин Чепсектиг Күштери күшүгү Квантуу армиянын чылча шапкан, Сонгу-чөөн Кыдатты, Сонгу Керейин хостаан болган кыдаг улустуң база Чөөн болган Муруу-чөөн Азияны өскө-даа чурттары-н улустарынын импералисттик куладыгылардан боттарынын хоста-лып алыр дөм чедимшигине де-миселге таарыччалыг байдаларын тургускан. Моол Арат Республи-канын шеригери япон Квантуу ар-мияны чылча шапканы боттуг сал-ымкынын кирген.

Фашисттик Германияны, а оң есоода милитаристиче Японияны чыл-ча шапканы Чөриг политиктиг бол-ган сонма армия үдөшүн-биле өскө-көргөн. Совет Эвилелини күчүгү болган ат-алары билишкен дүрү-зүгү болган Азияны дык хой күрүнелери напталында адырал-ды, напталы-хосталыгы шим-чөкшөкчиги шапкын хөтүлдөдөниң оңу аяктыгынын, оң шимчөкшөкчи импералистиче колоннадыг сис-темазын боттарына, а оң соода оңу бурдулду дүжүргөн.

Дайы болза Совет Эвилелинге аяктыг улуг каражаны таварыштыр-ган. Бодунуң 20 миллион халдары-н оң дайыма чидирген. Муң-дук хоорайлар, заводтар, фабрика-лар болган суулар үрөгөн.

ХЕМЧЕГЛЕР АЛДЫНГАН

аыдап турган, колхозчуларын бугу-дүгөдө илдепкей келурун шыдаанын түнелдиге ол колхоз ам республикада муракчы аякты-агыларын бирезинге саналы берген.

Улус өөрдөгөниң, кадык камгаламын, культу-ра албан чөриг тургузунче көдө Совет доктаамал кичөөгөйи салып келген. Тыва АССР-ини Министр Чөвүлели болган професси-ондериниң область Чөвүлели республиканың көдө Советтериниң социалисттик чырыктын түнелдиге үндүрүп чугаалашкан. Эри-Барык кө-дө Советти шилтирп Кызыл ту-биле шапканы-шаан. Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюнга тур-калаткан «Жуп-ажылыч алдар» деп дептерге кир бижээн. Эри-барыкчылар Кызыл тутун бичи-ми-биле тутушкан, бодунуң төрөн суурун чагайжыдып, чай боорга оң кулмчулары «но-ган торгу хөвн келип», хөвс ышак чечектер-биле шыптыган турган дөм, ам база-ла улуг аяктылар чорутуп эгезлээн.

Танды районун Хову-Аксы суур Совети (куус-ком даргазы эш Яковлев) социалисттик чырыктын түнелдиге кватрал санымда үндүрүп, чүгү кан-чар кылган азы чүгү чедир кылбай бар-ганын түнел, немелде хемчеглери ал турар. Де-путаттар бөлүктери боттарынын кол кичээгенин кобальт тулушукуну дүргөлдөп, оңу аяктыга кирериге, суур чагайжылдыгыне, чонун материалдыг байдалы белинчелерге угландырган. Хову-Аксы суурда хөй-нитининиң корум-чүрүмү үзөринин фактылары дык эөөжөөн. Оң ышак Чөөн-Хемчикте Алдан-Маалыр, Би-Хемде Ар-жаан, Тандыда Межегей дөк өскө-даа чамдык көдө Советтериниң куускомары СЭКП ТК-нин доктаалын боттадыр таразы-биле дык илдеп-кейди амылап эгезлээн.

«Хөй-хөй көдө болган суур Советтериниң аяктыгын денелди амыдалыг негелдеринден ам-даа хожудан турар, олар боттарына ты-ыскан эргелерин долу эвес амылап, колхозтар, совхозтар бугу-дүгөдө болган болган албан чөри-риниң аякты-хөригтеринге дээштиг салдарын чедир-бей турар» деп, СЭКП ТК-нин доктаалында айтып турар.

Шынал-ла аякты-хөриг барык хажымындан харап орач чымы, бугу-дүгөдө болган албан чө-риг.

КУЗЕЛИ БОТТАНГАН

Шак мындыг күзөл соруу-биле Сат дөң эң дээр өөрдөгө, чуртунуң өөрдөгө-кижизилдиги аяктыларын планын утка-шынардыг тургус-кан, оңу күсөлдөп турары башка-рык челишкенинин чылдагыны мы-да.

Сат Дөңгө илдепкей лектор бол-гаш үлөгөргө ие. Оң өөреничи кымын өөрдөгөниң кончуг эки.

«Ажылыч чоннар депутаттарынын көдө болган суур Советтериниң аяктыг кижилер дугайында» чугу-ла доктаалы СЭКП Төп Комитеди хулдөп алган болгай. Оң төгүзүп доктаалды амы-далга боттадыр дөм бистиң республика-нын партия, совет органын чамдык хемчегле-рин алган.

Советтериниң сонгуда сөздүгө бодуп арктикөөн баштайгы сессияларына оң доктаалды чугаала-шып көргөн болган партия райкомун, райку-сомнар тускай хемчеглери аяктыг кылган. Көдө болган суур Советтериниң куускомарын дуржулалыг кадары-биле быкылдыган. Кууском даргаларына база секретарларына колдууда ортумктан өрү эртенги, совет аяктыларга үр чылда аяктыдан калдар сооттурган.

Тыва АССР-ини Министр Чөвүлели көдө база суур Советтериниң даргаларынын семина-рын организациалап эрткирген. Ажыл-агыны, культу-ра тургузушуну эргелеп башкарыныга Советтериниң ролун белинчелер семинарын кир-жикчилериниң кичээгенин угландырган.

Райкуускомарын чанында ийи чыл хуусаа-лы 124 шактыг совет аяктыччыларынын шол-о-зы ам өөрдөгө программаны дозуп турар. Ук шөлөкөөр совет аяктыччыларынын билдин белинчелерге база оларын практиктиг аякты-чорудуулаанга эргекч чугула дузазы чедирин турар. Чамдык районнарга элэн хой көдө Со-веттерини катан тургускан чорук аяктыч чонун хун бугу өзүп турар негелде хөргелдерин хан-дырыгыга улуг ужу-дузалыг болган. Чаа тур-густунан Улуг-Хемде Ас-Турт. Чөөн-Хемчикте Хайыракан, Бай-Тайгада Мөген-Бурун көдө Со-веттерини куускомары боттарынын демисел-чөриг хамдарып турар аякты-агыларын, культу-ра албан чөриг турар талазы-биле аяк-ты алың илдепкейди турар.

Организас-массалыг аяктыг ийи тургускан кө-дө база суур Советтерини бистиң республикада эөөш эвес. Барымын-Хемчикте «Болшевик» кол-хоз чөккө чедир-ле хожудай аякты-агы турар. Ук колхозту ындыг байдалдан дүргөн ушту, муракчыларын денелдиге чедир дөң Эри-Барык көдө Советини кууском (даргазы эш И. Ш. Сөвөн) доктаамал комиссарынын, депу-таттарынын, активтерин аякты-чорудуулаан илдепкейдишкан, мына партия организацианы болган колхоз баштар чөри-биле бир деминг

Сат Дөвүчүева Дөңгө бичи чыккында-на башкы болур күзөлдүг чоранын ам салтып оларар. Өөрү ругулар-биле кады сайнактап ой-лан чораш, калбак лаштарыны ар-пын каастап, «аптарамы», «а-ла-мы» дөң чурттур, өөрүн база өт-түндүр чурттур турган. Бир эвес шын эвес чурган болза, айтып бээр чоранын ол чугаалап оларар.

«Ажылыч чоннар депутаттарынын көдө болган суур Советтериниң аяктыг кижилер дугайында» чугу-ла доктаалы СЭКП Төп Комитеди хулдөп алган болгай. Оң төгүзүп доктаалды амы-далга боттадыр дөм бистиң республика-нын партия, совет органын чамдык хемчегле-рин алган.

Советтериниң сонгуда сөздүгө бодуп арктикөөн баштайгы сессияларына оң доктаалды чугаала-шып көргөн болган партия райкомун, райку-сомнар тускай хемчеглери аяктыг кылган. Көдө болган суур Советтериниң куускомарын дуржулалыг кадары-биле быкылдыган. Кууском даргаларына база секретарларына колдууда ортумктан өрү эртенги, совет аяктыларга үр чылда аяктыдан калдар сооттурган.

Тыва АССР-ини Министр Чөвүлели көдө база суур Советтериниң даргаларынын семина-рын организациалап эрткирген. Ажыл-агыны, культу-ра тургузушуну эргелеп башкарыныга Советтериниң ролун белинчелер семинарын кир-жикчилериниң кичээгенин угландырган.

Райкуускомарын чанында ийи чыл хуусаа-лы 124 шактыг совет аяктыччыларынын шол-о-зы ам өөрдөгө программаны дозуп турар. Ук шөлөкөөр совет аяктыччыларынын билдин белинчелерге база оларын практиктиг аякты-чорудуулаанга эргекч чугула дузазы чедирин турар. Чамдык районнарга элэн хой көдө Со-веттерини катан тургускан чорук аяктыч чонун хун бугу өзүп турар негелде хөргелдерин хан-дырыгыга улуг ужу-дузалыг болган. Чаа тур-густунан Улуг-Хемде Ас-Турт. Чөөн-Хемчикте Хайыракан, Бай-Тайгада Мөген-Бурун көдө Со-веттерини куускомары боттарынын демисел-чөриг хамдарып турар аякты-агыларын, культу-ра албан чөриг турар талазы-биле аяк-ты алың илдепкейди турар.

Организас-массалыг аяктыг ийи тургускан кө-дө база суур Советтерини бистиң республикада эөөш эвес. Барымын-Хемчикте «Болшевик» кол-хоз чөккө чедир-ле хожудай аякты-агы турар. Ук колхозту ындыг байдалдан дүргөн ушту, муракчыларын денелдиге чедир дөң Эри-Барык көдө Советини кууском (даргазы эш И. Ш. Сөвөн) доктаамал комиссарынын, депу-таттарынын, активтерин аякты-чорудуулаан илдепкейдишкан, мына партия организацианы болган колхоз баштар чөри-биле бир деминг

Сат Дөвүчүева Дөңгө бичи чыккында-на башкы болур күзөлдүг чоранын ам салтып оларар. Өөрү ругулар-биле кады сайнактап ой-лан чораш, калбак лаштарыны ар-пын каастап, «аптарамы», «а-ла-мы» дөң чурттур, өөрүн база өт-түндүр чурттур турган. Бир эвес шын эвес чурган болза, айтып бээр чоранын ол чугаалап оларар.

ТЫВАДАН МААДЫРЛАР

БӨГҮН ТИЙЛЕЛГЕ ХҮНҮ

Тывадан Совет Эвилелинин Маадырлары.

ЧУРУКТА (солагай талдан): А. А. Семирацкий, М. А. Бухтуев (маадырлыгы-биле өлгөн), Л. Н. Ефимов, Н. Н. Макаренко, К. Н. Чүргүй-оол, В. П. Брагин.

САЛГАЛДАРНЫҢ КЫЙГЫРЖЫЫ

Н. П. КАБАК, Совет Эвилелинин Маадыры, курлавырда улуг сержант, ам Кызылдын туурун заводунда ажылдап турар.

— Ада-чурттуң Улуг дайымын совет удуштуң чыныгы тилекчилеринде биле тегеңден бээр чээрби чыл аша-даа, оң дугайында сактымыкпынар ам-даа дирит. Фашист Германияның бистиң чуртубука дөгөн эжелекчи дайымын үзүндө Ада-чурттуң Улуг дайымын фронттарына болгаш тымызга совет кижилеринде көргүскөн деңдээр чүве чок кайгычыттыг маадырлык чоруктары салгакчыларның тураскалына нөңгөдө артар.

Хой чылдар эрте-даа, эргилдеңи 1943 чылдың кышың тулушкунуңары сактып оудур мен. Ынчаарда бистиң ийги Украина фронтунуң шериглери Воронеж угуламчылыгыга дайымын калчаалыг удурамыкчыны сый шапка, чединкинин тулушкунуңар-биле бурунгаарлаан. Бистиң шериглерибиздиң өскө фронттарына база бурунгаарлаан эгезден. Дайымын түр эжелеттирген совет хоорай, суурларын хостаан соолуде, чурттакчыларын өөрүшкүзүн чүге деңдээр! Бистиң тилекчилеринде халаам улам чырым, хереденин чорук оргал. Дайымын деңдээр, калчаалым-биле удурамыкчылар, Воронеж, Белгород, Харьков, Полтава... болгаш өскө-даа совет хоорайлары хостаар дээш кайгы-дошкуну тулушкунуңарын дийриди, чалымыштыг от-нозу караамга көстүп, кулаамга дийнамын кеңир-дир.

— 1943 чылдың сентябрының бир-де карагын, ош-ык дүңдөндө бистиң кезээне Днепр хемин кежер дукалды алган. Бистеге, 25 разведчиктерге, ол чарыкта эрликте дайымын бижылгалаттымын алган черлерин тодардып, бистиң шериглеривизге дүжүртүр эрликтерин тымар дукалды берген, оң алдарымы-биле күчсеткен бис. Ол дөргө, эки бижылгалаттымын алган дайымын уду аажок дийди чорук болган. Бистиң кезээне мычтан чүте хемин эки кезик келген эвес, а дайымын деңдөр үнериче албадан.

Румыяны хостаарына кизирич соолуде, бистиң кезээне шилчирген Чоюн чук фронтубука шилчирген. Ада импералистиг Японияның Квантун армиязын чылча шаваарына киришкен бис.

Кайы-даа фронтта чораш, хой националдыг Совет Армияның дайымын бурунгаар эрес-дидимни кайган чораш мен. Бис Советтик Төрөзүн чуртубука хостаалгам, хамаарымпас чорук дөш тулушчоран бис. Бистиң

демиселенин чөптү, мычанган ол бистиң хей-аңт кийричкис турган. Ыдыг күш, ыдыг килең тилектерер бе, мычаш? Чок.

Т. П. БЕРЕСТОВА, Ада-чурттуң Улуг дайымын кийричкисиз, курлавырда сержант, Сарыг-Септин харылаа салбырының радист-оператору.

— 1943 чылдың чазымында эки-турчы 50 кыстар тывадан фронт

Т. С. СЕРТИП, Улуг-Хем районун «Найрал» совхозунун хойжузу.

— Улуг Совет Эвилелине немес-фашистер халдаан-дыр! Ол дөргө биске база халдаашкындыр. Ынчанган фронтта Кызыл шеригте дуаламчы чорудар. «Бүгү чүвени — фронтта, бүгү чүвени — тилекчиле!» — деп баштайт мердани мынаардыг но-жуну даргамы биске келди динаткан. Хуу ажылдыг, элек мал-

узу чөптү, мычанган кезеде оң талаамда бис. Дайымын күзөөс бис. Бүгү кижилер тайбы, аас-кеңиштег чурттаарын күзөөр бис. Бир эвес дайымын халдан кезе, ача ойтур шавымкыны бээрине дуалаар бис. Ам 59 харлыг мен. Ынчалза-даа интигини малым малдан, бо чылым 100 хойга овалаштыр 108 хураганым алдым. Ол күзөс чаа беш чыл палым күзөдирине хуужа күш-ажымчы салымкыны бо-тур.

«Ровно дээш тулушкунуңарың соонда эки-турчы гвардейки тывалар Барыын Украинаның чурттакчылыг 80 ажыг черлерин хостаарына киришкенер, оларның арасында Ива хемин эринде турар демір орутук улуг белдери болур Сурмиче база бар. ТАРН ТН-га болгаш ТАР-ның чазына 8-ки гвардейки аытгы шериг дивизиянының командылар черинин чоруткан чазында мынча деп бижизин: «Дирит күш болгаш техника талазы-биле артын турган дайымын уду тулушкунуңа тывалар командириниң дужаалы чока чачыгсы базам-даа аткаарлавын тулушчораннар. Чиниз, 1944 чылдың февраль 12-де Сурмиче чанынга тулушкунуңар үзүндө дайымын уду шаап халдаашкынче киринтерге безин... тываларын экидону ол-па черинге дайымын артын муштери-биле тулушкунуңа турган. Пулемет салбырының командири, гвардейки улуг сержант Деңгур-Нызылга командилаткан 10 пулеметчилер болгаш гвардейки старшина Дажы-Сереңге командилаткан дайымын оң тулушкунуңа өлгөннер. Ынчалза-даа чачыс-даа базым аткаарлаваннар. Ол маадырлыг тывалар 100 ажыг дайымынны уутиканнар. Тыва чуртундан келген эрес-маадырлыг олардың тулушчоран черин дайымын канчыл-даа эртин чалган».

«Гвардейки анаа дайымын Оюн Саңгин Ровно областың Держино деп сууру дээш тулушкунуң үзүндө уду аткааме кирген фашистерни пулемет-биле кырып болуп турган. Саңгин ол маадырлыг чорук-биле дайымын даалганы күссөдирин хандырган. Совет чазан Саңгиниң эрес-дидим чоруну бедни-биле үнелээш, Кызыл Туу ордени-биле шаңнаан».

«ТЫВАНЫҢ ТӨӨГҮЗҮ», том 2, Кызыл — 1966 чыл, 234—235 арынар.

жанд Деңгур-Нызылга командилаткан 10 пулеметчилер болгаш гвардейки старшина Дажы-Сереңге командилаткан дайымын оң тулушкунуңа өлгөннер. Ынчалза-даа чачыс-даа базым аткаарлаваннар. Ол маадырлыг тывалар 100 ажыг дайымынны уутиканнар. Тыва чуртундан келген эрес-маадырлыг олардың тулушчоран черин дайымын канчыл-даа эртин чалган».

«Гвардейки анаа дайымын Оюн Саңгин Ровно областың Держино деп сууру дээш тулушкунуң үзүндө уду аткааме кирген фашистерни пулемет-биле кырып болуп турган. Саңгин ол маадырлыг чорук-биле дайымын даалганы күссөдирин хандырган. Совет чазан Саңгиниң эрес-дидим чоруну бедни-биле үнелээш, Кызыл Туу ордени-биле шаңнаан».

«ТЫВАНЫҢ ТӨӨГҮЗҮ», том 2, Кызыл — 1966 чыл, 234—235 арынар.

В. А. ГРЕБНЕВА, Кызылдың № 1 ортукма школының өөредилге эргелекчизи.

— Бистиң школымыстың намдары Совет Тываның намдары-биле ханым холбашкан, республика наймысалымын хоочун школыам. Оң баштайгы доозукчулары ачалары, акылары, угалары-биле келди Ада-чурттуң Улуг дайымын фронттарыныч чоруп турганнар. Оң баштайгы доозукчулары М. А. Бухтуев, Н. Н. Макаренко Совет Эвилелинин Маадырлары болганнар. Хой доозукчулар бистиң Төрөзүн чуртубука келер үези дөш демиселге маадырлыгы-биле өлгөннер. Оларын маадырлык керектери, өлүм чок чурттаалгам школыны өзүп орап салгакчыларынга эки үлөсчөк болуп турар.

Школымың тоогузун коргузуп турар тырттырган чуруттар, тоогузуп документалар чыгдырган. «Школага турган болгаш креселдене» деп соолу ном база республиканың ном үндүр териге параматканың үңдөр. Ам школының үстүк кластарының өөредилгелери солун материалдар

чыгдырган дайымын адаларын ороонун ажыткан. «Кым-даа, чү-даа утундурбаан» деп стединиң база кылган. Ада-чурттуң Улуг дайымын фронттарына маадырлыгы-биле өлгөн доозукчулары тураскаалган «Оларын аттары сактып чорудар» деп тырттырган чуруттарымы стедиң база бар. Школымың доозукчулары: фронтчулар, ажылчынар, тускай эртемчилер-биле өөренкичлериниң ужурамыкчыларын эргилерин турар. Школымың ийги хой талаам амдыралым, солун намдары салгалдарын кижизидиле-анге улау салдарымы.

У. С. ОНДАР, ийги чергенин старшинасы.

— Мен Улуг-Хем райондан шеригте келгем, ам шериг-далай флотунда албай эртинер турар мен. Бистиң дайымын порабисине берген даалгамы канчыл-даа берге бийдаларда чедириникин күссөдир турар. Оң чылдагамың түдөк! Матрос бурунгаар бижыл чуртубука, мага-бот талаам-биле эки дайымынганда.

Менде хуэзөөн дайымын техника кезеде арыг болгаш дайымын белегине тургузуп турар мен. Өөредилге-ле өөредилге, хосту үе көчүп эвезон артар-дыр. Эзелтеге туррункан салымда-ла, менде илгезон даалга дөш харымсалымын болап келер мен. Дайымын матростар кол кичөөн-гейликти, бүгү күзө-чүткүзү-түстү дайымын хезиниң кезеде палым чок ажылдары ооруга-га чачымын чачыга берген бис. Бижыл салгалга-чурум болгаш кызымач чорук деп чүве ол-дур. Дайымын эзелтеге еремчилдең болгаш дайымын белегиниң үндө-эңи бижыл салгалга-чурум болуп-ла болтай.

Шериг хезөөн мергежон дайымын, Төрөзүн чурттуң бузул камгалакчымы болуп алыр дие, мога-шылгач чок өөренири чүгү-ла. Билиг, мергежип чок болуп болуза, тулушкунуңа-даа, тайбын ажыл-ишче-даа маадыр болуп шыдаас сен. Маадырлыг чорук-биле күш-ажым адырмык-биле тудуш хоабалың. Чүте чагай күзөдөр-биле кызыгаарла-тылмай, а кызымак-шудуругу чорук, мага-ботту могап-турбас кылдыр дайымыңарын эртин чүгү-ла. Бир эвес анымак кижя болуп туштуруп шыдаас, кымыр чүвени кымырчыне бодун боду албадан шыдаас болза, шериг албаны ачаа берге болур. Бижыл билгилгит, мога-шылгач бодун эки туштуруп билер анымак кижя Төрөзүн чурттуң бузул камгалакчымы болуп шыдар. Мычанган шериг албаны эртинериниң мурунда кым эртем-билгилерге кызымак өөренип, күш-кулгага болгаш ерп-биле бодун дайымын адышты тугарга, төрөзүн не-чериниң судалы сеп келер.

Анаа дайымын Иван Никифоровтуң шериг албаны эртинер турганы артиллерия полк 1942 чылдың күзүзөр чайымында Воронеж азында бир демір орук станицыныга дүжүр-дөргө эрчим, үнелиг төрөзүн Тываның дайымын, ховулары, калдыртыгы Каз-Хем суу караңга көстүп, дайымынга ажаң-кисели хайымын келер турган. Чүте дөргө, чер ажылы — кижиниң баштайгы өөрүшкү-лү, чегерилеңи, кижиниң амы-тынынга аум кыжанын келген берге минутадагы шык, соок хөрөзүнү адышты тугарга, төрөзүн не-чериниң судалы сеп келер.

Хар төрөзүн чериниң салыгарын кезгезон чүве деп чажымын чыткан. База бир чай дүшкөн. Бажымын турган черлерин чапшаннар, шагар-өстөр дүй үнүп келгилээр. Оларын арасында немес машиналарын, бронетранспортерларын сектери шаг-жайгылай бергилээр чыткылар, немес бөртөр база хорумалган... Хосталган Сталинградтан совет шериглер чурт турда, бир херезеңиниң: «Немецтер дайын деп чүвени ам-на билгенер боор аа!» деп, сеткил ханын чугаалаанын артиллерист Никифоров үр-ле сактып, мөөк авам база бистиң тилекчилеривизге мынаар өөрүп тур боор деп болуп чораш...

— 1942 чылдың күзүңүңе болгаш 1943 чылдың кыжынында Бүрк — Орда угуламчынынга калың-дошкуну тулушкунуңар уауткелбөөн.

«Ракета адар шөлдү. Ийи дакыр херимнеп каан. Ында хөну, селбер хадың. Имирерип көстүп турар. Ыржым, дүмбей арыг долдур Ырлаан куштар эмге-тик чок. Каш-каш тонна ракета Кайгамчык-ла шөлзөн турар. Аткан даңның хаязында Хадың бодуу ону шимзэн, Ада-чурттуң, тайбың иштиң Камгалалы ынааныштыг. Ракета туружунда, Ында хадың туружунда, Анаа дайымын С. ПУШИК.

Дайымынчыларның чогаадылгасы
РАКЕТА
Ракета адар шөлдү. Ийи дакыр херимнеп каан. Ында хөну, селбер хадың. Имирерип көстүп турар. Ыржым, дүмбей арыг долдур Ырлаан куштар эмге-тик чок. Каш-каш тонна ракета Кайгамчык-ла шөлзөн турар. Аткан даңның хаязында Хадың бодуу ону шимзэн, Ада-чурттуң, тайбың иштиң Камгалалы ынааныштыг. Ракета туружунда, Ында хадың туружунда, Анаа дайымын С. ПУШИК.

Совет Эвилелинге бараан болуп тур бис!

Каз-Хем районун «Коммунизмче орту» колхозундан шеригте келген Михаил Ситников бистиң кезээнде шериг албаны эртинер турар. Адаларың дайымын адаларың бузул-ла доектиң дайымын чүве. Ситников өөредилге-де, спортка-даа, кыла-даа мурунда чорутуп деп, оң дугайың командир майтаар. Ол ам ийи чыл улаштыр дайымын болгаш политиктиг белегидиң тергенин болуп турар. Оң парторганында кол-мандылаң чөргө ажал аас шапталы бижылтылган. Ам Ситников Улуг Октябрьның 30 чылынга дайымын болгаш политиктиг белегиде көчүп эки өөредилге-биле ужура-жыр дөш шериг хезөөн улам кызымак өөренип турар.

Н. Кезектиң ВЛКСМ комитетиниң секретары Ю. ВЛЗКО. И. КЛЕННИ. Каз-Хем районун «Бурунгаар» совхозундан келген анаа дайымын Ондар Богданов дайымын болгаш политиктиг белегидиң тергенине-риниң бирөөн. Төрөзүн чурттуга берген дайымын даңгыраан үлестерип күссөдир турар дөш командилаткан ачаа удаа аас шаңгалы чедирген. Совет Тываның оолдар, кыстары, Советтик Төрөзүн чурттуң — Совет Социалистиг Республикаларын дин-дизиниң шыңчы камгалакчымы, шеригиң чачыс чер чурттуңа Богдановка чөптү-биле чоругарыны болуп салар. Армейки байыр-биле! И. КЛЕННИ.

Чурута (солагай таладан): М. Бадрыга биле С. Биче-оол. А. ЮРТАЕВИЦА фотоалары.

Тывага тараа дүжүктөр болган 1966 чылдың күзүңүңе Каз-Хем районун «Ленинчи орук» колхозунуң кол тараалан хову турлаа Хай-Ирдыгыга чедип келген мен. Дүш чөткөлек. Хүн караңгы ийи-даа аажок. Долданыр көөрге, бышкан, чаа-

гай тараа-да тараа. Ында-хааа серини салгын эстен келирге, арыңче суг бугура каапкан чүве деп, соолаш кыныр. Ховуда ажал-ни тулушкунуң. Барып-харыш, аар-лар баштары оожум шилеп дагжан чаа-гай кызыл-гас делгеминден ком-

байынар сүрүштү-сүрүштү эштин үнүп көлгиледи. Чодалаксымар сыныг, тырың ма-ды-боттуг, хары дөртен ажа берген кижиниң дугайың бир-ле өр өөрүшкү-биле амынатын: — Иван Ефимович Никифоров-тур, фронтучу чораш.

Никифоров комбайнына чеде бергет, оң моторун оожумдул каап, делир кылаштан орда, арып-шырайы ачаа аажок демей-даа болза, оон узун, хөрөз делгем өр оон соолдан база-ла кел чор. Фронтучу алышкылар Иван биле Афанасий Никифоровтар-биле мычар танышкан мен. Акымын мычарда дөртен дөрт харлыг, а дунмазы оон бир хар биче турган. Иван 1944 чылдан бээр, а Афанасий 1958 чылдан бээр Ленинчи Коммунист партияның кижигүнери. Дайымын берге чылдарында тилекчилер бижылгаларына олар боттарының үлүүн киригенер, а бергүнү тайбын күш-ажымчы хунерде-даа төрөзүн колхозунуң улуг-даа, бичин-даа ажал-херектери оларын илениктей киридеңи чокка бүтпес болу берген. Көк-Хаак суурга келер болуларда, бо фронтучу алышкыларын чурттан орап бажыл-нарымын солгаларында чырык орай кезеңге чедир-ле өшкөзүн көрүп каар силер. Сагыш чооар чүве-ле хей: политиктиг бот-өөрдилге, кезеңки школага бот-өөрдилге, школымың урууларының кичээлин хайгаараар дөш-ле баар. Ажыл-агымнын бүтү-ле адыраларына коммунист киридеңини айы-биле сонуургалары салаа базым санаарга хей-ле.

Каз-Хемин эринде, Кызыл-Сарыг-Сеп оруунун асында, хем кыдымын селберге, баяк теректериниң хөлөгезинде турар, муруну талазын тайга синаары, арты талазын даглар дүрөөлөн Көк-Хаак деп колхозчу суур бар. Фронтучу алышкылар бо суурга төртүңүңен, оон доозуңуңу кулумчуларына ойнап маннажип, темге эштин, баяк-бай-лаңын тулуп өзүп келгенер. Эге школа ажыттына бөөрге, алышкылар

дөргө эрчим, үнелиг төрөзүн Тываның дайымын, ховулары, калдыртыгы Каз-Хем суу караңга көстүп, дайымынга ажаң-кисели хайымын келер турган. Чүте дөргө, чер ажылы — кижиниң баштайгы өөрүшкү-лү, чегерилеңи, кижиниң амы-тынынга аум кыжанын келген берге минутадагы шык, соок хөрөзүнү адышты тугарга, төрөзүн не-чериниң судалы сеп келер.

Хар төрөзүн чериниң салыгарын кезгезон чүве деп чажымын чыткан. База бир чай дүшкөн. Бажымын турган черлерин чапшаннар, шагар-өстөр дүй үнүп келгилээр. Оларын арасында немес машиналарын, бронетранспортерларын сектери шаг-жайгылай бергилээр чыткылар, немес бөртөр база хорумалган... Хосталган Сталинградтан совет шериглер чурт турда, бир херезеңиниң: «Немецтер дайын деп чүвени ам-на билгенер боор аа!» деп, сеткил ханын чугаалаанын артиллерист Никифоров үр-ле сактып, мөөк авам база бистиң тилекчилеривизге мынаар өөрүп тур боор деп болуп чораш...

— 1942 чылдың күзүңүңе болгаш 1943 чылдың кыжынында Бүрк — Орда угуламчынынга калың-дошкуну тулушкунуңар уауткелбөөн.

ИЗИНГЕ КЫМ-ДАА ЫНАК

О ЧЕРК

Дидим кижилер тулчуп турда, бажың бурузу шивээ апар. Дайың Сталинградты дидим-биле эвес, а танкылар, самолёттар, бронемашиналар күжү-биле аларын кордап, калчаалы-биле шаап халдан турган, ыңчалза-даа ол хей кордал болган. Совет шериглер оларын тилкээш, когун үе чылча шаваар дөш, суруп чорупканнар.

Хар төрөзүн чериниң салыгарын кезгезон чүве деп чажымын чыткан. База бир чай дүшкөн. Бажымын турган черлерин чапшаннар, шагар-өстөр дүй үнүп келгилээр. Оларын арасында немес машиналарын, бронетранспортерларын сектери шаг-жайгылай бергилээр чыткылар, немес бөртөр база хорумалган... Хосталган Сталинградтан совет шериглер чурт турда, бир херезеңиниң: «Немецтер дайын деп чүвени ам-на билгенер боор аа!» деп, сеткил ханын чугаалаанын артиллерист Никифоров үр-ле сактып, мөөк авам база бистиң тилекчилеривизге мынаар өөрүп тур боор деп болуп чораш...

— 1942 чылдың күзүңүңе болгаш 1943 чылдың кыжынында Бүрк — Орда угуламчынынга калың-дошкуну тулушкунуңар уауткелбөөн.

Чүс чөргө бешки артиллерия полкка биче сержант Афанасий Никифоров шериг албаны эртинер турган. Дайын деп чүвениң бергенин көргөн анымак артиллерист, Төрөзүн чуртту, чонон дөш чуртталганын ымыктыг, өндүр-чагай ужу-утканынга миллион-миллион совет кижилериниң күзө-чүткүлү чачыс суртуп күш болуп катышкан дайымын амы-дыралга дадыгын, дайымын-биле саз-ба түчүп, моорап ушкып, тура ха-

зымын чөлдү улам — Берлинче шаваар халдаашкынны эгезден. Ынчаарда тилекчилер 1945 чылдың май айынын чазы үнүп келген турган. Артиллерист Афанасий Никифоровтуң шериг албаны эртинер турган кезеэ дайымын мурну болуп-деңи чылча шаваарына киришкен. Берлинни кырыпга совет кымыл тух илчирип кийсип, бүтү делгемийн улустарына тайбын чарлаан. Совет фронттарының шериглери

Дидим кижилер тулчуп турда, бажың бурузу шивээ апар. Дайың Сталинградты дидим-биле эвес, а танкылар, самолёттар, бронемашиналар күжү-биле аларын кордап, калчаалы-биле шаап халдан турган, ыңчалза-даа ол хей кордал болган. Совет шериглер оларын тилкээш, когун үе чылча шаваар дөш, суруп чорупканнар.

Хар төрөзүн чериниң салыгарын кезгезон чүве деп чажымын чыткан. База бир чай дүшкөн. Бажымын турган черлерин чапшаннар, шагар-өстөр дүй үнүп келгилээр. Оларын арасында немес машиналарын, бронетранспортерларын сектери шаг-жайгылай бергилээр чыткылар, немес бөртөр база хорумалган... Хосталган Сталинградтан совет шериглер чурт турда, бир херезеңиниң: «Немецтер дайын деп чүвени ам-на билгенер боор аа!» деп, сеткил ханын чугаалаанын артиллерист Никифоров үр-ле сактып, мөөк авам база бистиң тилекчилеривизге мынаар өөрүп тур боор деп болуп чораш...

— 1942 чылдың күзүңүңе болгаш 1943 чылдың кыжынында Бүрк — Орда угуламчынынга калың-дошкуну тулушкунуңар уауткелбөөн.

1967 ч. май 9. ШЫН 3-КВАРЫН

АЛДАРЛЫГ ТИИЛЕЛГЕ

(Төңкөрүсү. Экинчи 2-ги артында).

Дайын союдагы чыгармаларда, аял-агылдын социалисттик системанын артык күштерине дайын алган, совет улуу урпагы аял-агылдын Коммунисттик партиянын башталгычы биле кыска хуусала катар тургусуна, а оң союда экономикалык, армияны, культураны бүтү таларына кайтаткыч улут башкаруучу кылат.

Чурттары удулары дайындын чыгарында боттарыны амы-тымы берген совет дайынчыларынын дуга-бында тураскаалды камчы-биле кагадала турар. Совет улуу дүрүм баугар адарыны чүгө аял-агыл улус болуп эвес, харын дайынчы улус, хостакчы улус болуп баа чеди алган.

Ынчалар-даа делегей дайындын дуржугатында империалисттик агрессорлар чогуур түнөөдөрү кылбаанар. Империалисттик араатары, кыжы көөр хөөч чок бугушчылары, оң эжелектик политикамы мурунку хөөр чак дайынчыныкты тыпты калыптын кыжанын бол-бушаан. НАТО-нун чурттары 6 миллион чыгам кыжын боо-төпөктөгү туду турары, оларын Совет Эвилел-тинге болгаш социалисттик өскө-даа

чурттарга уду агресси хөдөлөш-кисерге белеткен турары билди-рер болгаш.

Амгы үдө агрессианын кол күжү америк империализм болуп турар. Америк империализм аял-агыл улусу уду кем-буруулуг дайынчы өскү-дү үндүргө, раеаксылыг бау-турмуштары дегип, замаарышпас кү-рүчөлөрүн дүрүм баугар чаакта-рына уду сүтүчөлөрүн организа-тышсаан, Африканын болгаш Латин Американын чурттарынын улустарынын хөдөлөшкүчү аял-агыл хөдө-гөрүчү турар.

АКШ-тын аг-шерия Мурнуу-өөө Азияда араатарыг кемияг үүдөгү-дөрү кылып турар. 400 муң аял-агыл америк солдаттары, далайын кү-түтү чурттары, аларын Совет Эвилел-тинге болгаш, харынаар агыштары, армияны тургусу болгаш аял-агыл

өртөндирер бомбалары — ол бүтү-ү Вьетнамын маадарыг удузуга уду орткаан. Фашизмдин чүдөк-бу-жур уелери катар тургусушаан, Пентагонун хардаакчылары Вьет-намын Демократтыг Республикасы-нын хоорайлары болгаш суурлары араатарыг бомбалашынырга та-варыштырып турар. Вьетнамада боду-луң агрессианын биле АКШ бодун ар-дүй чытпас каргыш-биле бүргөй.

Америк империалисттерин кедергей хөдөтөт үүдөгүдөрү дугайы бүтү делегейин удузуга боттарынын килеңдөөшкүчү аял-агыл илгерей-лек турар.

АКШ дөргө Европа диге баа аял-агыл бодалдарын дөргө турар. АКШ-тын шуң дөргөчү-биле Евро-паны Германиянын өкөзүчү-биле аду-геттери чыгык миллион кыжыгыл курунун оруу-биле совет улусту

чөпөк дөш аял-агыл-биле түткү ту-рар. Делегейин аял-агыл дайынчыг түнөөдөрү үдө хөдөтү олар чүт-күдүг аял-агыл турар. Наровы Вары конференцияныга дөмдөгөн тургы-бында үргүлү саргы салып турар.

Дайындын империалисттик кы-сымчыларынын агресси үүдөгүдө-лөрүн кыңчыктарыс төдөдө, СССР-ын Чесекитг Күштери бүтү-ле эр-ге-жөк чугаа чүтүлгөрү болуп ту-рар. Совет Армиянык болгаш Шерия-Далай Флорудун чесекитчи-кис-инде-эң чаа дайынчы техника: чөп бөмбүрөзүгү кыңгы-даа чөккө чыла берип шыдар артыг күчүлүг ра-кеталар, сүт алаанын атомун чыла чөдиркисилер, ыран чөтө ра-кета чүчкөрү умар чүдүдү аял-агыл чөпөктөрү, броветак, артиллерия болгаш түскөй техникамын сайы-рангай хөдөлөрү бар. Совет Төрөзү чурттуу агар дөргөчүлөрү ага-дан халдаашкыга уду камгалап шеригерлер иделетгил камгалап турар. Оларын дайынчы аргалары союгу чыгарды хөй катар улуткап.

Империалисттер кыңгы-даа каяр

аргалары хөдөлгөн тургаш, делегей кырында күштерин дөмдөгүлөрү өс-көртүп шык чөк. Делегейин аял-агыл дайынчы союда тургустууна социалисттик система кыжы төрөл-гөткөчү төмөтүгү хөдөтүлгөндө чө-рудугатына тагы болгаш улут-на шивитиргилер садыры чөдирп ту-рар. Бастын аял-агыл революстук ча-лап алышыныртыгы иделетгил камгалап хөдөлгөн чурттары турар. Варшава керөөн социалисттик чурттар-дын дайынчы акы-дуума баузууду ылаптыг хөдөткөчү дир. Социалисттик чурттары каттышкан экономика-лык делегей системанын камгалап күчүгү хөдөткөч чөк бижыгалап.

Төрөзү чуртууга, Коммунисттик партияныга, Совет чазанга, комму-нисттик хөдөткөч кымыгар чөк берген Совет Чесекитг Күштер совет улустун, дайын аял-агыл чө-рөмчүлөрдү камгалап турар бол-гаш кыңгы-даа агресси чыла шаарына Варшава керөөн чурттары чурттары болгаш социалисттик өскө-даа чурттары армиялары-биле кады кезеде бөлө!

МАЙ 9 - ЧЕХОСЛОВАКИЯНЫН НАЦИОНАЛ БАЙЫРЛАЛЫ

Чехословакиянын аял-агыл чоннары чуртталга ту-дугуна таламы-биле улут-улут чөдиркисилерин. Чыд садында-ча чус муң хөй өг-буаелер чаа туттуган ба-жынарже көжүп турар.

ЧЗРУКТА: Остраттын шахтерлар болгаш металлур-гар хоорайнын Ленин куудучуунун ияни хөй.

ЧТК—СЭТА-нын фотогау.

Акы-дунма харылзаалар

СОФИЯ (СЭТА). Болгариянын Коммунисттик партиянын ТК-нын бирги секретары, БУР-нун Министрлер Чөвүлелинин даргазы Тодор Живковтун Видан хоорайга болгаш митин-гиге чүве чугаалап тургаш, дөмдөгө-ни болза, СЭКП ТК-нын Чингине се-кретары Л. И. Брежнев баштаан совет партия-чак төлөөлөрүн Болгария-га ам кылып аян-чоруу улут үжү-рүдүлгү болуп турар. Совет Эвилели-биле бистин ам ат салыр деп турары-мыс айырал, кады аял-агыл болгаш бот-бодунга дузалажыр ду-гайында керээ Болгариянын соци-алисттик экономикамын улам ийдейт келүрүлүшүнө магадыл болуп, акы-дунма улут чурттуу улусу-биле харылзааны улам бижыгалап.

Бо беш чылда Болгариянын хөг-жүдөшүнүн кол айтыргыларын ора-тор чугалаан.

ТОКИОДА ДЕЛЕГЕЙ ЯРМАРКАЗЫ ХАГДЫНГАН

ТОКИО— СЭТА-нын корреспондент-и Ю. Влозницкий дамчылып тура-ры болза: Токиода делегей ярмарказы 20 хо-нукта үргүлүлгөш, май 7-де хагдын-ган. Адаа ийи муң аял-агыл япон фир-малар, а ол ышкаш 35 чурттарынын садыг болгаш улутчул компанияла-рынын төлөөлөчүлөрү киришкен. Ярмаркага 2.800 муң хөй япон-нар болгаш дашкык чурттарынын са-дыг баа улутчул фирмаларынын 10 муң аял-агыл төлөөлөчүлөрү чоран.

Социалисттик чурттары—СССР-ын, Болгариянын, Польшанын, Ру-мыниянын, Кубанын болгаш Чехосло-вакиянын продукцияны болгаш де-лгирлерин көрүктүлөр улут со-нуургал-биле танышкан. Ярмарка-нын түнөөлөрүнө боттарынын сөт-кил-сагышынын ханганын ол чур-ттарынын төлөөлөчүлөрү илгерей-лек.

Ярмарканын байыраалдыг ха-шынынга чүве чугаалап тургаш, То-кионун губернаторунун ораалчызы Ситиро Хибино токио армарказы де-легей садым хөгжүдөрүнө түнөөдө-рү рөзюл ойнаар дөргөчү иделетгил илгерей-лек.

ДЕРЗИН ҮҮЛГӨДИГЛЕР ҮРГҮЛЧҮЛӨП ТУРАП АФИНЕ (СЭТА).

Грециянын бүтү буржуаз политиктик партияларынын аныктар ор-ганизацияларын шеригиниң кол шаванын начальнигиниң ду-жаалын баугар дүжүргөн. Оон мурунда ЭДА дээр чөвө партиянын «Ламбракистин де-мократтыг аныктар» деп аны-ктар организациязын узут-каан.

ИРАНТЫН ЧАЗАА ДҮШЕНЕ

ЛОНДОН (СЭТА). Ирактын премьер-министри Наджи Талоб болунук чазанын дүшкенин дугайында делегейди Ирактын президенти Аб-дель Рахман Арефе дамчыдып берген. Рейтер агенттедиги дамчымы ту-рары-биле алырга, чаа чазакты тургузарын бригада генералы чоран Аб-дель Гани ар-Равите дааскан.

НАЧАЛЬНИК ЧУКОТКИ

«ЧУКОТКАНЫН НАЧАЛЬНИГИ»

деп чаа кинофильм үнүп эгелен. Ону көөрүчө далажынар!

ДАШТЫКЫДА

Эрге-ажыктарнын ниитичизи

БАЙР (СЭТА). Албания аян-чоруун кылып, ылаз чоруп турар ГДР-нин даштыкы хөдөткүч министри От-то Виндери Байр телевиденсия дамчыштыр чүве чугаалап тургаш, мөдөгөн болза: «Делегей политика-мын кол айтыргыларын болгаш амгы үеня кол нарын айтыргыларын таламы-биле бистин чурттар-ымыс, оларын чазактары болгаш президентилери чыг-гөс аай болуп турары улам тоза болуп бар чоруур».

«ГДР-нын ораалчы президенти болгаш Араб со-циалисттик эвилелин чингине секретары Али Сабри, премьер-министр Сидки Сулейман, премьер-министринин даштыкы хөдөткүч таламы-биле ораалчызы Махмуд Фази, даштыкы хөдөткүч министри Махмуд Риад олар-биле, а ол ышкаш араб чурттарынын Лигаанын чинги-не секретары Халек Хасуна-биле маңа кылган чуга-лажымыннар болза, Европада, Ортакы Чөөн чүккө болгаш бүтү делегейге тайбыны болгаш айылы чөк чо-рукту дөткөй баа бижыгалап политикамын боттанды-рар таламы-биле бистин үзөй-бозалдарымын бүрүн

дүжүп турарын көргүскөн. Ол политиканы боттанды-рар үзөйдө бис чыгыс ол-ла дайынчы-биле тавар-жып турар бис» деп, Отто Виндер үргүлчүлөп чуга-лаан.

«Оон өскө немец күрүнө—ГФР бөгүн бодунуң агр-ессити политикамын Европада тайбынын болгаш ай-мыл чөк чоруктуң чөдөгөнү—Герман Демократтыг Республикага удуз улутандырып турар» дөргөн ми-нистр дөмдөгөн.

Оон ужурунда ГДР-ни делегейге хулап көөрүчө бү-гү улустар сонугардыг.

Оон ужурунда бистин социал чүткүлдөрүнүн чүг-лө ниитичян эвес, харын баа политиктик эрге-ажы-ктарын ниитичян болза, Герман Демократтыг Респуб-ликамын болгаш Каттышкан Араб Республикамын ча-зактарынын арамда политиктик харылзааларын болгаш аяа харылзааларын бижыгып баа хөгжүрү-нөтүр турар» деп, Отто Виндер түнөөлөндө чугаалаан.

Фашизмнин айылындан өлгөннөрин тураскаалы

МАУТХАУЗЕН (СЭТА). По-ляктар, иш герман курунелер-ден немецтер, французтар, италичилер, югославтар, чех-тер, анличайнар, венгрлер, орустар болгаш Европанын өс-

ке-даа чурттарынын төлөөлө-чүлөрү өлүрткөн патриоттар-нын тураскаалында эзудал кы-лып, фашизмдин араатарыг чорунуң болгаш кыжы төрөл-гөткөч ооң айылынын дуга-йын делегейин хөй-ниитизин-

ге баа катар сагындырары-биле Маутхаузен албады лагер-инге хилчичектеттирил чор-аандарнын чаңыл болган ужуражышынынга чөдир келген.

Дайынны калбартырынын оруу-биле

ВАШИНГТОН (СЭТА). АКШ-тын камгалап министри Макмааранын болгаш каттышкан штабтың начальниги Уиллерин март 7-де дөргөчүлөрдө таламы-биле комис-сияга кирген таймыбын АКШ-тын конгрессиниң тө-лөөлөчүлөрү парлап үндүргөн. Ол таймыбыр-ын баугар алырга, ыңчаарда конгресс кижигунеринге Макмааранын чугаалааны болза, Вьетнама дайынчы «доостурун баш бурнууга чугаалаары берге», ыңча-ган чаа шериглерин Мурнуу-Чөөн Азияга чорудары не-дөткөчү турар. Дайын немелде чаргылардын болгаш шериг хөдөткөчү-биле хандыраны күвөдирин баа негеп турар деп, Макмаара дөмдөгөн. Пентагонун сан-мөдөөлөрү-биле алырга, мартта Мурнуу Вьетнама

415 муң америк солдаттар турган. Ам оларын саны 440 муң кижичеткен.

Вьетнама дайынга негеттирер чүдөлөрүн дугайында сан-мөдөөлөрүн Макмааранын таймыбын чар-лаарда казып калкан болган.

Ындыг болза-даа америк информас агенттедиги дин-надып турары болза, генерал Уэстморленд Вашингтон-да илгерейгил аял-чорудуганы кылып, 160 муң аме-рик солдаттарын Вьетнама немец чорударын чөдир алыр дөш ораалдын турар. Мынчангаш Мурнуу Вьетнама америк шериглериниң саны 600 муң кижиге чөдир деп турар.

Бөгүн чүү болурул

Совет Эвилелинин фашисттик Германияны тиллэни-нин хуңунге алдаржыткан республиканын шилиндек 64 мөгелериниң хуржи наймысал Кызылга, кул-туранын болгаш дүштанылганын Гастелло аттыг паркы-нын «Хүреш» стадионунга хүндүскүнүң 12 шакта эгелээр.

Хүреш союда «Спартак» биле «Динамо» командаларынын бут бөмбүрүн ужуражыгасы болур.

ВЛКСМ хооромунун шанналы дөш хол бөмбүрүн маргылдаазы паркка 11 шакта эгелээр.

Редактор Н. К. НУДАНИ.

ЧАА КИНО

26-ЖЕ

Ада-чурттуу Улут дайыннын чыдары. Кара мш дөргөн шыа алган, дайыннын талымалы мында-мында чалымталып өр-төптөлгөн, үгөр-бозлар чычар-дып үрелген дайын шөүлү бир-ле дугаарында көстүп келер. Холдарында автоматтар тукулаан немец солдаттар туртуган аял-агыл каш совет шериг кижилерин сүрүп чоруп орап. Туттурганнар-дын мурунда делегейинде эгизинерин, мөге-шымарак хөй-рөңг, шериг хөткөч анык ол ба-зын орап. Оң армы-шымарын кижич көргө, ол берге болгаш на-рын бодалдарга азын чоруур хө-вират. Ол чөгүз кымыл? Оң чо-гум чүпү бодан чорууру ол деп чүвени көрүкчү баш бурнуугар билиш ап шыдавас.

АДЫП БОЛБАС

нуургалыга аял-агыл, ону Совет тымыга үймөзү үндүрүп, Герма-ния-биле хуңу бурү сырыг хар-ылзаалам турар шпониар уя-зын тургузар болуңту баштаарын сүмөлөп. Шунту албадаттырган анык оолдардан тургустунан ол бодуңке Исламбек чөдө бөр. Оларын шынал-ла араатарыг бауга өрөдип, белеткен турарын ол кара-биле көргөн. Бижек-би-ле кижичи карак чивеш дээр араамда өлүрүп каарын, боо-чөпөк чөккө дайын-биле сөтпир-жип алырын — шунтуга оларга өрөдип турган.

Кинонун бо үзөнгө келгеш, көрүкчү ам-на чүвениң ужурун билиш каар. Константин Ислам-бек (оң шыи ады Санд) — совет разведчик бодуңду Төрөзү чурту-луң берген даалагын каяр бол-гаш нарын ара-биле күүсөдүн өскөдөр. Болуңду үдүрүп эге-лөөнү бодуңду араамдан аи-не иделетгил кижичи тыпкан, аяа бүтү шөсөлдөрүн кылар. Со-вет тымыче октаар бөлүктүң өө-редилге хуусааы төнөр.

Константин Исламбектин деги шилни алган кижичи чоруу-рунга белеткенин тура, мыча деп айтырар.

— Аванга чүпү дамчылар мен? Исламбек бодун катар-катал хандыр бодаттынгаш, деги кижичиниң армынче шивитиргил көрүшөөн:

— 26 дугаарын холу чөк деп дамчылар сен — дээр.

— Ол-ла бе? — Ол-ла!

Дүне кады караңгыда бөлүк машиналар-биле үймөзү үндүр-лөрүн бөлүүн билдирмес улау аэродромче алгаш чорунтар. Фа-шист офицерлер Исламбекке ка-разаан, бир эвес оларын чорут-кан бөлүү бууран дүжөр болза,

ЧАА КИНО

гестанага чыгыс эвес удаа байы-сааткан, ыңчааза-даа фашистер ол чогуу кымыл деп чүвени то-дарадып шыдавсаан.

Бир-ле хуң Санди немец ка-питан кыжыгы берген. Оң се-кретары уруг деги оолду нап-танга бо болза Константин Пе-ламбек-тир деп батырлар. Шы-нында ол оолду ады Санд тур-ган.

Базым салында-ла улут кына-лазы, шыгалдымын эртин тургаш, Санд гестанонун бугурелни че-дип алыр. Фашисттик Германия-ны араатарыг немец офицер-лери Константин Исламбекти боттарынын эрге-ажыкчы, со-

чаңгыс-даа кижичи туттурар бо-ла ону — Исламбекти доран-на адын каар деп шивитиргээш, чо-гук өрөлгө найнаар-даа барбөс кымыр дужаан каан.

Фашистериниң чоруткан болуу баар черинге чөдиркисилер дү-шкөн, шунту чүве план баугар болган деп дыңдагын алган, немец капитан Исламбекти деп-шөдип, шериг дузалап бөр. Исламбек бодунун аял-агыл ула-ма нарын хөй-биле чорууру турган. Капитанын секретары уругу Исламбек бодунун тала-мын кырып алган.

Бир-ле катар секретары уруг дайыннын Совет Армияга удуз

шавар халдаашкынын чажыт планын парлап ора, оң бир хоолгаам чара халкаш, оң Исламбекке эккеп берген. Ону до-раан-ла топче дамчыдып берше-тери биле, немец офицерлер деги чажыт план бир артык хоолгаа капитан-дыр деп чүвени эске-рин каанар. Ынчангаш олар деги уругуну чуртталга турган бажынын долаалдыг бугурап келгенер. Ол уруг чажыт план-нын хоолгаамы өртөдүкөш, боду оңга караандап шурай бергеш өлгөн.

Фашист офицерлер каяр ар-ганы хөдөгөшөр. Бир эвес ол чажыт план совет разведчиктер-ниң холуңче кирбөз болза, оң баа бир хоолгаам оорлоп алыр дөш Берлинде бугуру чоруп ту-рар совет разведчик бир-ле хөм-чөгүн алыр эвесе. Ынчангаш олар баш бурнууга белеткөн шылаалга кезээден аял-агыл азы-рынга элтиг бүтү-ле чүвени таар-ыштыр белеткен каан. Ол ду-гайын Сандиң немец гестано-биле кады аял-агыл турган чажыт эжв аяа дыңдаткан.

Исламбек Төрөзү чуртунуң даалагын күүсөткөн. Ол фаши-стериниң шериг трибуналы баугар аттырын өлүрткөн. Фашистер ша-вар халдаашкынын планы кымыл-даа холуңда кирбөз-дир деп бугураш, оң эгелен кирпекеш, бууран дүшөөнөр.

Совет разведчик Санд Ислам-бек (оң ролдоңда киноактёр Реджиметов ойнап турар) амы-тынын харампаанын, улут даа-лганын ыңчаар чөдиркисилер күү-сөткөн.

Фашистерге билдирбейн чоруп турган 26 деп совет разведчик ол болган.

редакциянын президенти:

Кызыл Шетинкин—Бравченко кудумчуу бажы № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнун 24-63, редакторнун аял-агыл секретарынын 23-35, партияжы амырлар кидизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда кидизинин 37-13, көдө аял-агыл кидизинин 21-47, улутчул кидизинин 22-64, чага аял-агыл болгаш көдө корреспондентилер баа совет тургузу болгаш амырлар кидизинин 21-27, иштик информаций кидизинин 20-60, бухгалтерияны 31-75.

Тыва АССР-ин Министрлер Чөвүлелинин чынында Парлада эргелелин типографиясы. (Кызыл Шетинкин—Бравченко кудумчуу, 1).

оралачыларынын 35-24, 25-38, харысалгалы секретарынын 23-35, партияжы амырлар кидизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда кидизинин 37-13, көдө аял-агыл кидизинин 21-47, улутчул кидизинин 22-64, чага аял-агыл болгаш көдө корреспондентилер баа совет тургузу болгаш амырлар кидизинин 21-27, иштик информаций кидизинин 20-60, бухгалтерияны 31-75.

Солун неделяда алды катар үнөр

Солун неделяда алды катар үнөр

оралачыларынын 35-24, 25-38, харысалгалы секретарынын 23-35, партияжы амырлар кидизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда кидизинин 37-13, көдө аял-агыл кидизинин 21-47, улутчул кидизинин 22-64, чага аял-агыл болгаш көдө корреспондентилер баа совет тургузу болгаш амырлар кидизинин 21-27, иштик информаций кидизинин 20-60, бухгалтерияны 31-75.

Солун неделяда алды катар үнөр

Солун неделяда алды катар үнөр

оралачыларынын 35-24, 25-38, харысалгалы секретарынын 23-35, партияжы амырлар кидизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда кидизинин 37-13, көдө аял-агыл кидизинин 21-47, улутчул кидизинин 22-64, чага аял-агыл болгаш көдө корреспондентилер баа совет тургузу болгаш амырлар кидизинин 21-27, иштик информаций кидизинин 20-60, бухгалтерияны 31-75.

Солун неделяда алды катар үнөр

Солун неделяда алды катар үнөр

оралачыларынын 35-24, 25-38, харысалгалы секретарынын 23-35, партияжы амырлар кидизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда кидизинин 37-13, көдө аял-агыл кидизинин 21-47, улутчул кидизинин 22-64, чага аял-агыл болгаш көдө корреспондентилер баа совет тургузу болгаш амырлар кидизинин 21-27, иштик информаций кидизинин 20-60, бухгалтерияны 31-75.

Солун неделяда алды катар үнөр

Солун неделяда алды катар үнөр

оралачыларынын 35-24, 25-38, харысалгалы секретарынын 23-35, партияжы амырлар кидизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда кидизинин 37-13, көдө аял-агыл кидизинин 21-47, улутчул кидизинин 22-64, чага аял-агыл болгаш көдө корреспондентилер баа совет тургузу болгаш амырлар кидизинин 21-27, иштик информаций кидизинин 20-60, бухгалтерияны 31-75.

Солун неделяда алды катар үнөр

Солун неделяда алды катар үнөр